

Kahtiajakoja

Päiviö Tommila

Jako I: Suomiko kahtia?

Tässä lehdessä ei ole ollut tapana puuttua päivänpolitiisiin eikä valtiollisiin ajankohtaisiin kysymyksiin elleivät ne ole suoraan koskeneet tutkimuksen tekoa tai koulutuspolitiikkaa. Tällä hetkellä emme tiedä, onko äskeisillä presidentinvaaleilla tällaisia vaikutuksia. Sen sijaan on selvää, että vaalit tulevat antamaan aiheita lukuisille tutkimuksille, samoin se että vaalien tulos on antanut sysäyksen maan kahtia jakoa koskeville pohdintoille.

Jakaantuiko ja jakaantuuko Suomi vaalien seurauksena kahtia, ja jos näin tapahtui, miten se tulee näkymään? Tietysti kansalaiset jakaantuivat kahteen miltei tasan yhtä suureen ryhmään, Tarja Halosen ja Esko Ahon kannattajiin. Samalla tavalla presidentti valittiin kuusi vuotta sitten eikä silloin katsottu olevan seurauksena merkittävämpää maan jakaantumista. Aikaisemmissa presidentin vaaleissa, jolloin valinnan tekivät valitsijamiehet, muutaman kerran vaali ratkesi myös miltei tasaäänin. Puolueet, jota olivat olleet hävinneen ehdokkaan kannalla, kiristelivät aikansa hampaitaan, mutta tapahtuneeseen sopeuduttiin. Kekkosen yhden äänen enemmistöllä alkanutta kautta kesti yhden miespolven ajan.

Helmikuun vaaleissa jo ennen toisen kierroksen varsinaista äänestyspäivää tuotiin ehdokkaiden ja kansalaisten keskusteluissa esiin näkemyksiä äänestäjien jakaantumisesta kahtia: porvareihin ja sosialisteihin, kaupunkilaisiin ja maalaisiin, naisehdokkaan ja miesehdokkaan kannattajiin, traditionaalisten perhearvojen ja uusien arvojen (mm. avoliittojen) kannattajiin, kirkkoon kuuluviin ja siihen kuulumattomiin. Näiltä pohjin on myös vaalien jälkeen etsitty selityksiä vaalien tulokselle ja niin politiikan kuin historian tutkijat tulevat varmaan löytämään muitakin selittäviä tekijöitä.

Yksiselitteistä tekijää ei kuitenkaan löytyne. Tarja Halonen sai paljon enemmän ääniä kuin vasemmiston yhteinen kannatus maassa ja Esko Aho paljon enemmän kuin mihin keskusta ja maaseutu yksin olisivat yltäneet. Siirrettäessä tuloksia kartalle, nähdään, kun Ahon kannatus merkitään vihreällä ja Halosen punaisella, että maa on miltei vihreä ja että vain siellä täällä on punaisia läikkiä.

Vihreään alueeseen kuuluvat lukuisat pienet kaupungit, jotka oikeastaan ovat vielä hyvin agraarisia. Suora jako kaupunki- ja maaseutuväestöön ei siis ole kelvollinen, sillä jo kaupunkitaajamissa asuu kaikkiaan kaksi kolmannesta väestöstä. Jos siis Halosen takana olisi ollut maan koko kaupunkiväestö, hänen olisi pitänyt saada vielä paljon enemmän ääniä. Vastaavasti Aho sai runsaasti enemmän ääniä kuin mitä yksin maaseudulta olisi kertynyt. Tosiasia kuitenkin on, että Halosen kannatus keskittyi etelän suuriin kaupunkeihin, joita hallituskoalition pääpuolueet SDP ja Kokoomus hallitsevat.

Porvari- (lähemmin kokoomuksen) naisten on sanottu ratkaissees vaalin, koska presidentiksi haluttiin nimenomaan nainen muista kriteereistä välittämättä. Toisaalta tunnen naisia, jotka nimenomaan eivät äänestäneet naisehdokasta, ja miehiä, jotka kyllä ensimmäisellä kierroksella olivat naisehdokkaiden takana, mutta siirtyivät Ahon kannattajiksi. Sukupuoliselytyksiä onkin tutkittava päivälehtiä nyansoidummin.

Yhden tulevaisuudessa mahdollisen jaon vaalit saattoivat panna alulle. Kokoomuksen ja keskustan väliin on syntynyt keskusteluja lähemmästä yhteistyöstä; etenkin keskustaa lähellä olevat lehdet ovat tästä kirjoittaneet. Hyvin kiintoisaa on, että tämä on tapahtunut pääministeri Lipposen suostumuksella ikään kuin "ison veljen" valvonnan alla. Holhoaako uuden perustuslain mukaan vallassa vahvistuva pääministeri vastaisuudessa kaikkia puolueita? Kaikilla tahoilla on toisaalta kiistetty, että keskustan ja kokoomuksen keskustelut johtaisivat yhteiseen porvaripuolueen syntymiseen ja kaksipuoluejärjestelmään. Samanaikaisesti on kuitenkin povattu myös demareiden ja vasemmistoliiton yhtymistä. Kaksipuoluejärjestelmällä, jos se toteutuu, tulee varmasti olemaan vaikutuksia tiedepolitiikkaan.

Jako II: henki- ja ainetieteet

Suomen matemaattinen yhdistys järjesti alkuvuodesta Tieteellisten seurain valtuuskunnan kanssa lyhyen studiasarjan paljon kalutusta aiheesta, kahdesta kulttuurista, otsikon mukaan kolmannestakin. Kolmas jäi kuitenkin keksimättä, vaikka alkuun muutamia vaihtoehtoja, muun muassa yhteiskuntatieteitä sellaiseksi tarjottiinkin.

Tieteiden jakaantuminen kahteen kulttuuriin on tarkoittanut lordi Snown päivistä saakka 1960-luvulta niiden ryhmittymistä toisaalta pehmeisiin humanistisiin, toisaalta koviin luonnontieteellisiin tieteisiin. Käytännössä tällainen jako on vanhastaan näkynyt yliopistojen ja korkeakoulujen sekä niiden tiedekuntien jaossa. Se ilmaistii resurssien jakopoliitikassa parikymmentä vuotta sitten puhumalla pääaloista, jolloin pääala yksi käsitti kaikki humanististyyppiset tieteenalat. Tällä hetkellä ne kuuluvat Suomen Akatemiassa yhteiseen toimikuntaan. Samaa jakoa on noudatettu myös juuri ilmestyneessä *Suomen tieteen historiassa*, jossa humanististen ja yhteiskuntatieteiden tarinat ovat saaneet oman niteen ja matemaattis-luonnontieteelliset, lääketieteelliset ja tekniset tieteet omansa.

Kahdessa tiedekulttuurissa on kysymys jaosta toisaalta ihmisen ja ihmisyhteisöjen katsomuksia, ajatuksia, uskomuksia, tapoja ja toimintaa tutkiviin ja ymmärtäviin tieteisiin sekä toisaalta ihmistä muun elävän luonnon osana ja elotonta luontoa sekä näiden fyysistä ja rakenteellista koostumusta tutkiviin tieteisiin. Tutkimuksen yhteisenä tavoitteena tulee kuitenkin olla yhä syvällisemmän ja monipuolisemman tuntemuksen saavuttaminen samoista ihmisistä askarruttavista kysymyksistä ja ilmiöistä eikä pyrkimys tieteiden väliaitojen nostamiseen. Eri tieteillä on erilaisia tutkimusmetodeja ja lähestymistapoja, ja taisteltaessa resursseista tieteenalat joutuvat puolustamaan itseään. Tällöin helposti esitetään kärjistyttäjä tuomioita toisista "tarpeettomiksi" katsutuista aloista.

Tämä tuli esiin viimeisillä studialuennoilla, kun pohdittiin ymmärtääkö luonnontieteilijä humanistia ja päinvastoin sekä kysyttiin tutkimuksen totuusarvoa. On selvää, että erikoistumisen ja kilpailun edelleen lisääntyessä tutkijoilta ei riitä aikaa perehtyä muiden tieteenalojen eikä edes oman alansa eri suuntauksiin. Tutkija alkaa olla maallikko jo hyvinkin läheisen toisen tieteen saralla. Tähän ongelmaan mainitsemani Suomen tieteen historia pyrkii omalta osaltaan antamaan vastauksia. Puhuminen kahdesta tiedekulttuurista tulisi korvata pohdinnalla, mitä yhteistä kaikilla tieteenaloilta on, ja käyttää jakoa tarvittaessa vain hallinnollisena ja operationaalisena ryhmittelyä.

Jako III: perus- ja soveltava tutkimus

Tutkimus jaetaan mielellään myös niin kutsuttuun perustutkimukseen ja soveltavaan tutkimukseen, jolloin edellisellä tarkoitetaan pyyteetöntä ja puhdasta uteliaisuutta tieteen itsensä vuoksi ja jälkimmäisellä käytäntöön sovellettua, kaupallisia arvoja tavoittelevaa tutkimusta ja tuotekehittelyä. Edellisen työssijoiksi katsotaan nimenomaan yliopistot ja jälkimmäisen muut tutkimuslaitokset. Jako ei kuitenkaan ole mitenkään selvä, sillä yliopistot hankkivat kilvan tutkimusresursseja vapailta markkinoilta, puhdaskin tutkimus voi olla suoraan soveltavaa ja toisaalta teollisuuden tutkimuslaitokset tekevät myös perustutkimusta. Yleisesti katsotaan myös, että soveltava tutkimus liittyy nimenomaan luonnontieteisiin, lääketieteeseen ja tekniikkaan. Näin paljolti onkin, mutta humanistisella puolella tehdään myös tilaustöitä, joita vaan ei ole tapana kutsua soveltaviksi suorituksiksi. Jako kulkeekin usein siinä että nk. puhdasta tutkimusta tehdään yliopistoissa valtion maksaman palkan edestä, mutta nk. soveltavan tutkimuksen palkat maksaa jokin yksityinen taho, jonka uskotaan aina määräävän tutkimuksen tulokset. Kuitenkin Suomessa on - yhden esimerkin mainitakseni - kukoistava elektroniikka-ala, jossa niin yliopistot ja korkeakoulut kuin teollisuus kulkevat tiiviisti käsi kädessä ja jossa perus- ja soveltava tutkimus lomittuvat.

Ainoa todellinen jako kahteen tieteessä ja tutkimuksessa onkin vain jako hyvään ja huonoon tutkimukseen.

Kirjoittaja on Tieteellisten seurain valtuuskunnan puheenjohtaja ja Suomen historian emeritusprofessori Helsingin yliopistossa.